

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง ผลกระทบต่อการเปิดวังสวนบ้านแก้วให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นการค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งวรรณกรรมที่ได้จากการค้นคว้าระบบ ทฤษฎีที่ปรากฏและมีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังนี้

การท่องเที่ยว

- ความหมายของการท่องเที่ยว
- ความเป็นมาของการท่องเที่ยว
- องค์ประกอบการท่องเที่ยว
- วัตถุประสงค์การท่องเที่ยว
- ทรัพยากรการท่องเที่ยว
- ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว
- ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว
- นโยบาย / กลยุทธ์ / กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
- นโยบายด้านการท่องเที่ยว
- ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยว
- กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
- นโยบายด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี
- การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
- รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
- การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรี
- ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี
- ข้อมูลการท่องเที่ยววังสวนบ้านแก้ว
- ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่
- ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
- ทฤษฎีการติดต่อสื่อสาร
- ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- งานวิจัยในประเทศ

การท่องเที่ยว

ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว (Tourism) การท่องเที่ยวกับการเดินทาง (Travel) สามารถใช้สับเปลี่ยนกันได้ จนบางครั้งดูเหมือนว่าเป็นความหมายเดียวกัน แต่ถ้าพิจารณาในเรื่องความหมายและ

พฤติกรรมแล้ว การเดินทางกับการท่องเที่ยวแตกต่างกันในพจนานุกรมการท่องเที่ยว (The Dictionary of Tourism) ได้ให้ความหมายการเดินทางว่า “การเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่หนึ่งโดยใช้วิธีการและวัตถุประสงค์ในการเดินทางต่าง ๆ กัน หรือบางครั้งเมื่อเดินทางแล้วไม่กลับมาถึงสถานที่เดิม” (Steven, 1990 : 3) หรือการเดินทาง คือ การออกจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่อื่น ๆ เช่น การเดินทางออกจากบ้านตามปกติและการเดินทางเพื่อไปอาศัยที่อื่น (Gee, Choy and Makens, 1984 : 4)

สำหรับความหมายของการท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวมิได้เน้นการให้ความหมายคำนี้มากนักและการให้ความหมายก็แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการพิจารณาการท่องเที่ยวว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องธุรกิจ หรือกิจกรรมเพื่อความเพลิดเพลินของมนุษย์ การให้ความหมายจึงขึ้นอยู่กับพื้นฐานดังกล่าวแล้วที่มีต่อการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามการอธิบายความหมายของการท่องเที่ยวสามารถแยกแยะได้ดังนี้

(ชาญชัย ดวงจิตต์, 2529 : 76) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ 2 ประการ ดังนี้

1. การท่องเที่ยว คือ ความสัมพันธ์ของกิจกรรมทั้งหลายในการอยู่อาศัยของบุคคลในประเทศใดประเทศหนึ่ง ซึ่งมีเงื่อนไขว่าเขาเหล่านั้นจะต้องไม่อยู่อาศัย ณ ประเทศนั้น เป็นการถาวรเพื่อทำกิจกรรมใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวรในการที่จะได้มาซึ่งรายได้

2. การท่องเที่ยว มีความหมายทั้งเป็นศาสตร์ศิลปะ และเป็นธุรกิจในการสร้างความพอใจให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การจัดการด้านที่พัก การจัดการด้านความสะดวกสบาย เป็นต้น

(ประเสริฐ วิทยาธิรัฐ, 2530 : 3) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่มีความแตกต่างจากสินค้าอื่น คือผู้ซื้อหรือนักท่องเที่ยวต้องมาหาสินค้าด้วยตนเองแทนที่สินค้าจะไปหาผู้ซื้อสำหรับตัวสินค้าก็มีความแตกต่างจากสินค้าทั่วไปคือ ผู้ซื้อไม่สามารถเก็บสินค้าไว้เป็นสมบัติได้แต่ผู้ซื้อจะได้รับความรื่นรมย์ ความพึงพอใจ ความแปลกใหม่ ประเทืองปัญญา พักผ่อน สนุกสนานความคุ้มค่าของผู้ซื้อจึงอยู่ที่ความรู้สึกพอใจ ประทับใจและมีการบอกเล่าถึงความประทับใจแก่ผู้อื่นเพื่อชักชวนให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว

(วินิจ วีรยางกูร, 2532 : 6) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางออกจากที่หนึ่งไปสู่สถานที่อื่น ๆ เช่น การเดินทางออกจากบ้านตามปกติและการเดินทางเพื่อไปอาศัยที่อื่น

(วรรณางษ์วานิช, 2539 : 7) ให้ความหมายของการท่องเที่ยว สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวมีความหมายกว้าง กล่าวคือ มิได้มีความหมายเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือเพิ่มพูนความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังมีหมายถึงการเคลื่อนย้ายของประชากรจากแห่งหนึ่งไปสู่อีกแห่งหนึ่ง รวมทั้งที่เป็นการเดินทางภายในประเทศและเดินทางระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีกิจกรรมร่วมกัน และทำให้ได้รับความรู้สนุกสนานเพลิดเพลิน ฉะนั้นการท่องเที่ยวในปัจจุบัน จึงเป็นธุรกิจที่กว้างขวาง ซึ่งอาจจะสรุปได้ว่าความหมายของคำว่า การท่องเที่ยว นั้นจะมีความหมายอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1. เดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นชั่วคราว
2. เดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เดินทางด้วยจุดมุ่งหมายใด ๆ ก็ได้ที่มีใจเพื่อประกอบอาชีพ หรือหารายได้

(นิคม จารุมณี, 2536 : 1) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งที่มีจุดหมายไปยังอีกที่หนึ่งทีถือเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อม โดยมีแรงกระตุ้น (Motivator) จากความต้องการในด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรมด้านการปฏิสัมพันธ์ และด้านสถานะหรือเกียรติคุณ

องค์การสหประชาชาติ ได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้นที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี พ.ศ. 2506 ที่ประชุมได้พิจารณาว่า เพื่อให้ความหมายของการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางเดียว จึงได้กำหนดคำจำกัดความของคำว่าท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้แต่ต้องไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพ

Collier and Harraway อ้างอิงมาจาก สรุปลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยว ได้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเริ่มจากกระบวนการทางความคิดและการตัดสินใจ
2. การท่องเที่ยวคือ การผสมผสานของบริการต่าง ๆ ประสบการณ์จากการเดินทางและความพึงพอใจที่ได้รับ
3. การผสมผสานเหล่านี้จะนำไปสู่การเดินทางของคนไปยังจุดหมายปลายทางที่หลากหลาย นอกเหนือไปจากสถานที่ที่กักตุนปกติ และการพักผ่อนตามจุดหมายปลายทางนั้น ๆ
4. ช่วงระยะเวลาของการท่องเที่ยวจะต้องเป็นระยะเวลาชั่วคราวไม่ใช่ถาวร
5. พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวจะเป็นผลในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว
6. พฤติกรรมของการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะมีผลกระทบต่อชุมชนที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว
7. การท่องเที่ยวจะต้องกิจกรรมที่พึงพอใจ

(บุญเลิศ จิตรตั้งวัฒนา, 2542 : 12) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยว (Tourism) เป็นเรื่องของการเดินทาง (Travel) ถ้าไม่มีการเดินทาง ก็ไม่มีการท่องเที่ยว แต่ต้องเป็นการเดินทางที่เป็น การชั่วคราวด้วยความสมัครใจมิใช่ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้าง แต่เพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน การศึกษา ศาสนา กีฬา เยี่ยมญาติมิตร ติดต่อธุรกิจการประชุมสัมมนา เป็นต้น มิฉะนั้นก็จะเป็นการเดินทางที่ไม่ใช่การท่องเที่ยว ถ้าหากการเดินทางอยู่ในเงื่อนไข 6 ประการดังต่อไปนี้ คือ

1. เป็นการเดินทางเพื่อประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจใดธุรกิจหนึ่งในประเทศที่เดินทางไป
2. เป็นการเดินทางโดยตั้งใจจะไปตั้งถิ่นฐานถาวรในประเทศที่เดินทางไป
3. เป็นการเดินทางเข้าไปประเทศใดประเทศหนึ่ง เพื่อปฏิบัติงานด้านการทูตหรือองค์การระหว่างประเทศ หรือเอกชนอื่น ๆ โดยได้รับค่าจ้างตอบแทน
4. เป็นการเดินทางข้ามพรมแดนไปทำงานนอกประเทศทุกวันเป็นประจำ
5. เป็นการเดินทางผ่านโดยไม่แวะลง แม้ว่าการเดินทางจะอยู่ในอาณาเขตของประเทศหนึ่งประเทศใดเป็นเวลานานมากกว่า 24 ชั่วโมงก็ตาม

6. เป็นการเดินทางที่ถูกบังคับให้เดินทาง เช่น การนำกองทหารเคลื่อนย้ายจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง หรือการย้ายนักโทษจากที่คุมขังหนึ่งไปยังอีกที่คุมขังหนึ่ง เป็นต้น

จากความหมายของการท่องเที่ยว ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อน จากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง มีการติดต่อหรือประสานสัมพันธ์กับกลุ่มคน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเพิ่มพูนประสบการณ์ในชีวิต

ความเป็นมาของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวของประเทศไทยมีวิวัฒนาการขึ้นหลังจากนโยบายการเปิดประเทศ คือ หลังการลงนามในสนธิสัญญาบราเวริง ในปี พ.ศ. 2398 เป็นต้นมาซึ่งระยะนั้นเริ่มมีชาวตะวันตกเข้ามาอยู่ในประเทศไทยแล้ว และการท่องเที่ยวยังเป็นกิจกรรมของผู้มีฐานะร่ำรวย หรือคนในวงสังคมชั้นสูงเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์หนึ่งที่มีความสนพระทัยเกี่ยวกับกับการท่องเที่ยว จะเห็นได้จากการเสด็จประพาสตามหัวเมืองต่าง ๆ เพื่อดูแลทุกข์สุข ของราษฎรรวมทั้งการเสด็จเยือนทวีปยุโรป ในปี พ.ศ. 2440 หรือที่เรียกว่าแกรนด์ทัวร์ (Grand Tour) เป็นเวลาถึง 9 เดือน ถือเป็น การเผยแพร่ชื่อเสียงของประเทศไทยให้ชาติตะวันตกได้รู้จัก แต่หากจะกล่าวถึงความแพร่หลายของการท่องเที่ยวในประเทศไทยแล้วเพิ่งเริ่มได้ประมาณ 30 ปีมานี้เอง คือ เมื่อประมาณพ.ศ. 2503 ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ประกาศ ตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อ.ส.ท.) ขึ้นโดยมีพลโทเฉลิมชัย จารุวัตร (ขณะนั้นยังเป็นพันเอก) เป็นผู้อำนวยการคนแรก (พ.ศ. 2503-2519) และต่อมาได้เปลี่ยนเป็น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ท.ท.ท.) มีชื่อภาษาอังกฤษว่า Tourism Authority of Thailand รับผิดชอบงานด้านการท่องเที่ยวเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (วรรณ วรชวานิช, 2539 : 13-14)

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

จากความสำคัญของการท่องเที่ยวที่กล่าวมานี้ส่งผลให้ภาวการณ์แข่งขันในตลาดท่องเที่ยว มีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากแต่ละประเทศมีความต้องการให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวในประเทศของตน แต่การท่องเที่ยวจะเกิดเป็นระบบ (Tourism System) หรือมีความสามารถในการดึงดูดมากแค่ไหนขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ

1. ทรัพยากรท่องเที่ยว (Tourism Resources) ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของระบบท่องเที่ยว ประกอบด้วยทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature Attractions) ประกอบด้วยสภาพภูมิอากาศ (Climate) ทิวทัศน์ที่สวยงาม (Scenery) และสัตว์ป่า (Wildlife) มีความสามารถในการดึงดูดนักท่องเที่ยวมากที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการดูแลและบำรุงรักษาเป็นอย่างดีเพื่อความสมบูรณ์ยังคงอยู่

1.2 แหล่งท่องเที่ยว ที่มนุษย์สร้างขึ้น (Manufactured Attractions) ประกอบด้วยสิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรมทางประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน สถานที่ที่รัฐบาลก่อสร้างขึ้น พระราชวัง อาคารเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญ

1.3 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Culture Attractions) เป็นทรัพยากรที่แสดงถึง ความรุ่งเรืองทางอารยธรรม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชนกลุ่มต่าง ๆ

2. บริการท่องเที่ยว (Tourism Service) ได้แก่ การบริการเพื่อการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มีในพื้นที่

3. ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market) เป็นส่วนของอุปสงค์ (Demand) หรือความต้องการในการท่องเที่ยวซึ่งสามารถพิจารณาจากตัวนักท่องเที่ยว กิจกรรม หรือรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

จากที่กล่าวมาแล้วลักษณะองค์ประกอบของการท่องเที่ยวในแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันไป ดังนั้นความสามารถในการดึงดูดนักท่องเที่ยวจึงแตกต่างกัน แต่นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มด้วย ปัจจุบันจึงมีการจัดการท่องเที่ยวในหลายรูปแบบซึ่งรูปแบบหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยม คือ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หรือ Culture Tourism (ทิววัฒน์ รัตนเกตุ, 2542 : 25) เนื่องจากการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสและศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมและอารยธรรมของมนุษย์ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีในท้องถิ่น โดยการจัดบ้านพักแบบโฮมสเตย์ (Home Stay) และจากที่กล่าวมาสามารถสรุปสาระสำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ดังนี้

1. เน้นวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นของชุมชนหรือสังคมของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ไม่ว่าวัฒนธรรมนั้นจะมีมาแต่ดั้งเดิมหรือรับเข้ามาใหม่ก็ตาม

2. จุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ การนำเสนอวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

3. เป็นการท่องเที่ยวที่อยู่ภายใต้ของเขตการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) คือท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบและสงวนรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและเพิ่มพูนคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมมาสู่ชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ

ดังนั้นการจำแนกรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ก็เพื่อให้มีความชัดเจนในด้าน แหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาตามหลักการแล้วพบว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกับกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือ Ecotourism คำผสมระหว่าง Ecology (นิเวศวิทยา) และ Tourism (การท่องเที่ยว) ซึ่งหมายถึงการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาและชื่นชม ทัศนียภาพทางธรรมชาติ รวมทั้งสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้และรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,) นอกจากนี้สมาคมการท่องเที่ยวอนุรักษ์ธรรมชาติของอเมริกา ได้ให้ความหมายในลักษณะเดียวกันว่าการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายไปสู่แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจในวัฒนธรรมและธรรมชาติของสถานที่โดยไม่รบกวนการเปลี่ยนแปลงสภาพทางชีววิทยาของพื้นที่และชาวบ้านโดยรวม คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ทิววัฒน์ รัตนเกตุ, 2542 : 24)

วัตถุประสงค์การท่องเที่ยว

ได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวไว้ 3 ประการ

1. การท่องเที่ยวในเวลาว่าง (Leisure Tourism) ได้แบ่งวัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยวออกเป็น 1) การท่องเที่ยวในวันหยุด เช่น การเดินทางไปพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยว

2) การเล่นกีฬา เช่น การขี่ม้า การล่องเรือ ฯลฯ 3) การท่องเที่ยวเพื่อชมศิลปวัฒนธรรม 4) การเยี่ยมญาติมิตร

2. การท่องเที่ยวทางธุรกิจ (Business Tourism) การท่องเที่ยวทางธุรกิจแบ่งออกเป็น

2.1 การท่องเที่ยวเพื่อการติดต่อทางด้านธุรกิจ เช่น การเดินทางเพื่อไปเยี่ยมชมสินค้าหรือซื้อสินค้า

2.2 การท่องเที่ยวเพื่อชมการแสดงสินค้าหรือการแสดงนิทรรศการ

2.3 การประชุมทางด้านธุรกิจ

3. การท่องเที่ยววัตถุประสงค์อื่น ๆ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนในระยะเวลาสั้นประมาณไม่เกิน 2 เดือน การท่องเที่ยวเพื่อรักษาสุขภาพ เช่น การอาบน้ำแร่ การท่องเที่ยวเพื่อศาสนกิจ

จากวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวดังกล่าวแล้ว แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การติดต่อทางธุรกิจหรือวัตถุประสงค์อื่น ๆ แต่การท่องเที่ยวต้องเป็นการเดินทางชั่วคราวไม่ใช่ประกอบอาชีพถาวร และไม่เป็นการถูกบังคับต้องเดินทางด้วยความสมัครใจ การท่องเที่ยวจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้น แหล่งท่องเที่ยวต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ หรือ 3 As

3.1 สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ (Sites) และเหตุการณ์ (Events) สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติสร้างและมนุษย์สร้างขึ้นแต่เหตุการณ์ที่น่าประทับใจเกิดจากมนุษย์สร้างเพียงอย่างเดียว

3.2 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวหรือคนเดินทาง เข้าไปถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัย และสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการก่อสร้างปัจจัยพื้นฐานในการผลิต (Infrastructure) เช่น ระบบขนส่ง ระบบการสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้สิ่งก่อสร้างอื่น ๆ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกโรงพยาบาล ฯลฯ ตลอดจนระบบกำจัดของเสียก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับแหล่งท่องเที่ยว

3.3 การเข้าถึง (Accessibility) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบการขนส่ง (Transportation) ซึ่งประกอบด้วยเส้นทาง (Way) พาหนะ (Vehicle) สถานี (Terminal) และผู้ประกอบการ (Carrier) การขนส่งมีวัตถุประสงค์ในการลำเลียงคนและสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทางโดยผ่านเส้นทางหรือท่าลำเลียงองค์ประกอบทั้ง 3 ประการดังกล่าวแล้วจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) แต่การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มผู้สนใจเฉพาะอย่างยิ่ง เช่น กลุ่มอนุรักษ์กลุ่มนักผจญภัย กลุ่มนักวิชาการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หรือปัจจัยพื้นฐานในการผลิตบางอย่างอาจมีความจำเป็นน้อย เพราะกลุ่มบุคคลดังกล่าวแล้วต้องการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพใกล้เคียงกับธรรมชาติและวัฒนธรรมเดิม การสร้างปัจจัยการผลิตและสิ่งอำนวยความสะดวกถ้าปราศจากการวางแผนที่ดีก็ย่อมกระทบต่อทรัพยากร การท่องเที่ยวและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น

ทรัพยากรการท่องเที่ยว

แบ่งตามหลักการจัดการทรัพยากรได้ 2 ประเภท

1. ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีลักษณะเด่น แปลก สวยงาม มีคุณค่าต่อการเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจหรือแสวงหาความรู้ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อาจจัดแบ่งย่อยออกตามประเภทของทรัพยากรธรรมชาติได้ 2 อย่าง คือ

1.1 ทรัพยากรที่เสริมสร้างขึ้นมาใหม่ได้ตามขบวนการธรรมชาติ (Renewable) ทรัพยากรประเภทนี้เมื่อใช้แล้วก็สร้างเสริมขึ้นมาใหม่ได้โดยการคืนรูปตามขบวนการธรรมชาติ แต่อาจสูญสิ้นไปได้ เช่นป่าไม้ สัตว์ป่า หน้าผา ถ้ำ น้ำตก หาดทราย เกาะ ฯลฯ

1.2 ทรัพยากรที่เสริมสร้างขึ้นมาใหม่ไม่ได้ (Nonrenewable) เช่น แสงแดด อากาศ กระแสไฟฟ้า พลังงานน้ำ พลังงานจากแสงอาทิตย์ พลังงานลม ฯลฯ ทรัพยากรดังกล่าวใช้แล้วไม่มีการสูญสิ้น ทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวแล้วอาจจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เมื่อมีคุณสมบัติตรงกับข้อหนึ่งข้อใด หรือหลาย ๆ ข้อ

1.2.1 เป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ของท้องถิ่น

1.2.2 มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์หรือนิทานพื้นบ้าน

1.2.3 มีประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์หรือโบราณคดี

1.2.4 เป็นโครงสร้างธรรมชาติที่ดี หายาก หรือเป็นทัศนียภาพที่สวยงาม

1.2.5 เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หรือเป็นที่เคารพบูชา

2. ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน เช่น เพื่อการกีฬา การพักผ่อน การรักษาสุขภาพ ศาสนสถาน ระลึกถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์หรือด้านศิลปวัฒนธรรมอื่น ๆ แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างแบ่งได้เป็น 2 อย่าง คือ

2.1 แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งเป็นแบบอย่างการดำรงชีวิตของชุมชนนั้น ๆ เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากความเชื่อของบุคคลในชุมชน

2.2 แหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และศาสนสถาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงประวัติความเป็นมาในอดีตหรือเพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ในอดีตของสังคมมนุษย์ในสมัยนั้น ๆ ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ ได้แก่ เมืองโบราณ เจดีย์ วัด สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ ฯลฯ

ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

1. ศักยภาพ “ศักยภาพ” คือสิ่งที่นอนเนื่องอยู่ในตัว และพร้อมสำหรับการนำมาใช้ให้เป็นสมรรถนะ (Competency) ในการทำงานและการใช้ชีวิต

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2538 : 4) ได้กล่าวถึงศักยภาพ ว่าหมายถึงผลการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน ผสมผสานกับคุณสมบัติ และคุณลักษณะที่แฝงอยู่ในตัวผู้เรียนจนเกิดเป็นความรู้ความสามารถทักษะ และคุณลักษณะที่ตกตะกอนติดตัวนอกเหนือจากความรู้ในเนื้อหาวิชาหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนครั้งนี้ โดยมุ่งเน้นทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งในด้านทักษะการบริหารและคุณลักษณะพิเศษ ผสมผสานกับ

คุณสมบัติ และคุณลักษณะที่แฝงอยู่ในตัวของผู้ที่มำตำแหน่งและหน้าที่การงานต่าง ๆ จนเกิดเป็นการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

2. ศักยภาพการท่องเที่ยว ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิจารณาจากสภาพทรัพยากรที่มีความเหมาะสม มีลักษณะเฉพาะและคงลักษณะพื้นที่ เน้นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือวัฒนธรรมของพื้นที่และความดึงดูดใจว่ามีมากน้อยเพียงใด เพื่อให้ความสำคัญที่แตกต่างกันในแต่ละปัจจัย เช่น สภาพธรรมชาติความสำคัญของคนบธรรมนิยม ประเพณี ความเด่นด้านกายภาพ ความสวยงามของธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์ มีความสำคัญมากต่อการศึกษารเรียนรู้และการอนุรักษ์ รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ มีความดึงดูดใจ และมีโอกาสจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งมีองค์ประกอบที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวด้านอื่น ๆ และแหล่งท่องเที่ยวที่มี การจัดการที่ดี จะมีศักยภาพสูงในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่

คำจำกัดความคำว่า “ศักยภาพการท่องเที่ยว” หมายถึงความสามารถหรือความพร้อมในตัวเองของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการปรับปรุงการจัดการ หรือการเข้าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขึ้น ฉะนั้นแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจึงมีศักยภาพหรือความสำคัญของตัวเองแตกต่างกันออกไป การพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ต่าง ๆ จำเป็นต้องพิจารณาถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ว่าสมควรปรับปรุง หรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใดก่อนในลำดับแรก โดยได้เสนอหลักเกณฑ์การพิจารณาและกำหนดศักยภาพหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากองค์ประกอบหลัก ๆ ดังนี้

1. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติความเป็นมา ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และวิถีชีวิตโดยรอบ เป็นต้น
2. สภาพการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางลักษณะการเดินทางใช้วิธีใดระยะทางจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น
3. สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่าง ๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล การรักษาความปลอดภัย เป็นต้น
4. สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ กลิ่น เสียง ควันระบบนิเวศ และสภาพอื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียง
5. ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดทางพื้นที่ ข้อจำกัดทางการบริการ สาธารณูปโภค ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เป็นต้น
6. ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นผู้รู้จักแพร่หลายของแหล่งท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

(Longman, 1987 : 805) ให้ความหมายว่า ศักยภาพ หมายถึง พลังความสามารถของบุคคลที่ซ่อนเร้นอยู่ในตน หากมีการกระตุ้นจากบุคคลหรือสิ่งแวดล้อม จะสามารถแสดงพลังหรือความสามารถที่มีอยู่ออกมาใช้ได้ หรือยับยั้งพลังที่มีอยู่มิให้บังเกิดขึ้น

(Neufeldt, 1990 : 460) ให้ความหมายว่า ศักยภาพหมายถึง พลังหรืออำนาจที่มีอยู่ในบุคคลซึ่งสามารถดึงออกมาใช้ หรือแสดงออกมาได้หากได้รับการกระตุ้นจากสิ่งภายนอก

(ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร, 2542 : 43-44) แบ่งองค์ประกอบที่นำมาเป็นเครื่องบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. ปัจจัยจูงใจหลักของการท่องเที่ยว พิจารณาจากสถานที่ตั้งและลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวหลาย ๆ ด้าน เช่น ความต้องการในด้านความสงบในการพักผ่อน ความสนุกสนาน การหาประสบการณ์ ซึ่งปัจจัยจูงใจหลักแบ่งได้ 3 ชนิด ได้แก่ ปัจจัยจูงใจด้านธรรมชาติ ปัจจัยจูงใจด้านประวัติศาสตร์และศาสนา และปัจจัยจูงใจทางด้านกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น

2. ปัจจัยประกอบ ได้แก่ คุณค่าดึงดูดใจจากสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และลักษณะภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์ ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน สภาพเศรษฐกิจและสังคม ภัยธรรมชาติ และการเมือง

3. ปัจจัยสนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐาน ด้านที่พักและอาหาร การสื่อความหมาย ข้อมูลข่าวสาร การให้ข่าวสารประชาสัมพันธ์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ร้านจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น

4. ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม ต้องพิจารณาถึงโครงข่าย การคมนาคมทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ บริการสาธารณะ เช่น ไฟฟ้า น้ำ การระบายน้ำ การกำจัดขยะ ตลอดจนระบบการสื่อสารโทรคมนาคม

(จุฑามาศ ไชยศร, 2536 : 32 - 33) ได้แบ่งองค์ประกอบที่สำคัญ ที่นำมาเป็นตัวบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว 4 ประการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยจูงใจหลักของแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาความสำคัญของสถานที่ตั้ง และลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อความต้องการนักท่องเที่ยวหลาย ๆ ด้าน เช่น ความต้องการทางด้านความสงบ ความสนุกสนานตื่นเต้น การหาประสบการณ์และความจริง ซึ่งปัจจัยจูงใจหลัก แบ่งได้เป็น 3 ชนิด คือ

1.1 ปัจจัยจูงใจด้านธรรมชาติ (Natural assets) ได้แก่ หาดทราย ชายทะเล ป่าไม้ น้ำตก ภูเขา เป็นต้น

1.2 ปัจจัยจูงใจทางด้านประวัติศาสตร์และศาสนา (Historical and Religious assets) ได้แก่ แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี วัด อนุสาวรีย์ เป็นต้น

1.3 ปัจจัยจูงใจทางด้านกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Contemporary) ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การดำเนินชีวิต เป็นต้น

2. ปัจจัยประกอบ ได้แก่ สภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และลักษณะภูมิทัศน์ อันเป็นเอกลักษณ์ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ความปลอดภัยธรรมชาติและการเมือง

3. ปัจจัยสนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกในด้านที่พักและอาหารแก่นักท่องเที่ยว การให้ข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ร้านจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น

4. ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม พิจารณาโครงข่ายการคมนาคม ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศที่สะดวก บริการสาธารณะ เช่น ไฟฟ้า การกำจัดขยะสิ่งปฏิกูล ตลอดจนระบบสื่อสารโทรคมนาคม

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถ หรือ ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ในด้านต่าง ๆ ที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยว นั้น โดยมีองค์ประกอบของคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกสภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ที่สามารถสนองตอบตามความต้องการของนักท่องเที่ยวในแต่ละรูปแบบได้อย่างเหมาะสม

ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว

1. ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้กำหนดวาระแห่งชาติว่าด้วยการท่องเที่ยว โดยนำเสนอร่างแผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปอุตสาหกรรมและมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยว พ.ศ. 2552-2555 ดำเนินการผ่านคณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติว่าด้วยการท่องเที่ยวสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1.1 วิสัยทัศน์ ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความ เป็นธรรม สมดุล และยั่งยืน

1.2 เป้าประสงค์

1.2.1 ขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพิ่มขึ้น
1.2.2 รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพิ่มขึ้นโดยเน้นการพัฒนากิจกรรมที่สร้างมูลค่าและคุณค่า

1.2.3 สร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความสมดุลและยั่งยืน

1.3 เป้าหมาย

1.3.1 อันดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 15 อันดับ หรือเป็น 1-5 ของทวีปเอเชีย

1.3.1.1 อันดับขีดความสามารถด้านกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 15 อันดับ หรือเป็น 1-5 ของทวีปเอเชีย

1.3.1.2 อันดับขีดความสามารถด้านสภาวะแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการดำเนินธุรกิจเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 10 อันดับ หรือเป็น 1-5 ของทวีปเอเชีย

1.3.1.3 อันดับขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ธรรมชาติ และวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 10 อันดับ หรือเป็น 1-5 ของทวีปเอเชีย

1.3.2 รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 5

1.3.3 กลุ่มคลัสเตอร์ด้านการท่องเที่ยวได้รับการพัฒนา

1.4 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ให้มีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัด ในโครงสร้างพื้นฐาน ระบบโลจิสติกส์

ที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ และรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่อาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนให้ความสำคัญกับการ ฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว การกำหนดมาตรการในการแก้ไขกฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยสามารถมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การเสริมสร้างโอกาสและแรงจูงใจเพื่อพัฒนาการค้า การลงทุนด้านการท่องเที่ยว การพัฒนามาตรฐานของสินค้าบริการ ความปลอดภัยและการเตรียมความพร้อมของบุคลากรในภาคการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวรับรู้และเข้าใจในภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ สร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย โดยการดำเนินการตลาดเชิงรุกเพื่อประชาสัมพันธ์ ดึงงาน และจัดงานแสดงต่าง ๆ (event) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น มีการใช้จ่ายมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว มุ่งเน้นให้การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน การกำหนดภารกิจ ขอบเขตของงานการพัฒนาให้ชัดเจน กำหนดรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพื้นที่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร

นโยบาย / กลยุทธ์ / กฎหมาย/ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

นโยบายการด้านการท่องเที่ยว

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้กล่าวถึง นโยบายด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยไว้ในยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ. 2547 - 2551 ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญ กับการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องตลอดมา เป็นระยะเวลานานเกือบครึ่งศตวรรษ มีการออก พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยกระดับ อสท. เป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จนกระทั่งปัจจุบันได้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2545 ได้แก่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งก่อตั้งตามพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ให้ขับเคลื่อนอย่างเป็นเอกภาพไปในทิศทางเดียวกัน ถือได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ได้กลายมาเป็นส่วนสำคัญ ที่ช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยการสร้างรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศอยู่ในอันดับสูงมาโดยตลอด และประเทศไทยได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชีย ที่ประสบความสำเร็จจนกลายเป็นแบบอย่างของหลายประเทศ ทั้งนี้ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้กำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ปีพุทธศักราช 2547 - 2551 ไว้ดังนี้

เป้าประสงค์ : การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสาขาหลักที่เติบโตอย่างยั่งยืนเป็นศูนย์กลาง การท่องเที่ยวแห่งเอเชียที่สามารถกระจายรายได้ และโอกาสการพัฒนาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึง

วิสัยทัศน์ : ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย ภายในปี 2551

เป้าหมาย : ในปี 2551 จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศ เพิ่มขึ้นเป็น 20 ล้านคน หรือมีรายได้จากการท่องเที่ยว ไม่น้อยกว่า 700,000 บาท

นโยบาย (ยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, 2550 : 19-116) ส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ดังนี้

มาตรา 66 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษหรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมรวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 289 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) ได้กำหนดแนวทางการเสริมสร้างและใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรม ดังนี้กระบวนการสร้างความเข้มแข็งกับแหล่งท่องเที่ยว

1. การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในการนำไปสู่การพึ่งตนเอง รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลง

2. การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการและสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน ส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสร้างระบบบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด และทักษะในการประกอบอาชีพ

3. การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูล ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวนอนุรักษ ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการรวมทั้งการสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน ให้มีความสำคัญกับการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพและคุณค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และความเป็นไทย โดยปรับโครงสร้างภาคเกษตร

ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการที่ใช้กระบวนการพัฒนา คลัสเตอร์และห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้ง เครือข่ายชุมชนบนรากฐานของความรู้สมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย และความ หลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างสินค้าที่มีคุณภาพและมูลค่าสูง มีตราสินค้าเป็นที่ยอมรับของตลาด รวมทั้งสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดี เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ และส่งเสริมการลงทุนไทย ในต่างประเทศ ตลอดจนการบริหารองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและ ระบบโลจิสติกส์ การปฏิรูปองค์กร การปรับปรุงกฎระเบียบ และพัฒนาระบบมาตรฐานในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการดำเนินนโยบายการค้าระหว่างประเทศให้สนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิต และ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

4. การยอมรับและเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเรียนรู้ เข้าใจ ยอมรับ เคารพ เห็นคุณค่าในวัฒนธรรมที่หลากหลาย

5. การพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม โดยพิจารณาทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่นเป็นทั้งเครื่องมือ แนวทางและเป้าหมายของการพัฒนาประเทศที่เชื่อมโยงกับการยกระดับ คุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

6. ความสมดุลและความยั่งยืน คุณค่าของวัฒนธรรมเป็นเรื่องของจิตใจ จิตวิญญาณ ความภาคภูมิใจและความตระหนักในศักดิ์ศรีของตนเอง

7. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม การเสริมสร้างทุนทางวัฒนธรรมจึงต้องให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเป็นเจ้าของและร่วมรับผลประโยชน์

กระทรวงวัฒนธรรมได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรมของชาติดังนี้

1. รักษาสืบทอดวัฒนธรรมของชาติและความหลากหลายทางวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ อย่างมั่นคง

2. สร้างค่านิยม จิตสำนึก และภูมิปัญญาคน

3. นำทุนทางวัฒนธรรมของประเทศมาสร้างคุณค่าทางสังคมและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

4. การบริหารจัดการองค์ความรู้ด้านศาสนา

(ศิลปวัฒนธรรมกระทรวงวัฒนธรรม, 2549 ข : 96) ได้กำหนดแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550-2559) ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 6 นำทุนทางวัฒนธรรมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และคุณค่าทางสังคม มีเป้าหมาย คือ ทุนทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และคุณค่าทาง สังคมด้วยพลังของความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยมีตัวชี้วัดคือ รายได้มวลรวมจากการจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ และบริการทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นและวัฒนธรรมไทยได้รับการยอมรับในระดับสากล ซึ่งมี กลยุทธ์การส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ยกระดับคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. พัฒนาศักยภาพการผลิตผลิตภัณฑ์ การบริการ และอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคโดยดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาในระดับท้องถิ่น และ ระดับชาติ

3. ส่งเสริมการเติบโตของเศรษฐกิจชุมชนให้ขยายสู่ระดับภาค ระดับชาติ และระดับสากล สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เสนอแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549 ในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวว่า การส่งเสริมการค้าบริการที่มีศักยภาพเพื่อสร้างงานและกระจายรายได้ขึ้นเป็นส่วนหนึ่ง คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มการจ้างงาน กระจายรายได้สู่ชุมชน และการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีแนวทางเพื่อพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว ให้รองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะยาวคำนึงถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยดำเนินการพัฒนาเชิงกลุ่มพื้นที่ สนับสนุนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ไม่มีความผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยว เชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา เป็นต้น ปรับปรุงคุณภาพบริการการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน การกวดขันมาตรฐานด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และส่งเสริมบทบาทชุมชน องค์กรชุมชนในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร ทั้งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและรณรงค์การสร้างจิตสำนึกแก่ชุมชนและท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้สรุปแนวทางการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ว่าการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย เพื่อให้ธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ รวมทั้งเพื่อช่วยสร้างงานสร้างรายได้ และกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยมีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ภายใต้การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน ย่อมเป็นเป้าหมายสุดท้ายที่ทุกฝ่ายต่างคาดหวังให้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนนโยบาย ยุทธศาสตร์ไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้ จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยและเงื่อนไขสนับสนุนส่งเสริมมากมาย ทั้งในด้านศักยภาพและขีดความสามารถของหน่วยงานภาครัฐ การมีส่วนร่วมของภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น จิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดกรอบนโยบายของคณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2550 - 2554 ดังนี้

1. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคของไทย และเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ

2. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตอย่างยั่งยืน โดยเน้นการขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ ทั้งในพื้นที่ใหม่และในตลาดเฉพาะกลุ่ม ภายใต้การสร้างความเข้มแข็งของตราสินค้า (Brand) ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง

3. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย โดยเน้นการประสานงานระหว่างเครือข่ายภาครัฐกับภาคเอกชน กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งต่อสถาบันครอบครัวและต่อสังคมโดยรวมอันจะนำไปสู่การสร้างและกระตุ้นจิตสำนึกรักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย

4. ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กระจายตัวสู่แหล่งท่องเที่ยวรองมากขึ้น เพื่อสร้างสมดุลระหว่างพื้นที่ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มจังหวัดและข้ามภูมิภาค

5. ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านโดยการทำการตลาดร่วมกัน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวทั้งภายในภูมิภาคและภายนอกภูมิภาคอันจะนำไปสู่การพัฒนา การท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และช่วยเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันของภูมิภาคนี้ในตลาดท่องเที่ยวโลก

6. มุ่งพัฒนาองค์กร ระบบบริหารจัดการ และเสริมสร้างบุคลากรให้มีทักษะและขีดความสามารถทางการตลาดท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการขับเคลื่อน (Driving Force) ที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานและมีศักยภาพทางการแข่งขันระดับนานาชาติภายใต้หลักธรรมาภิบาล รวมทั้งพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรในบทบาทเชิงวิชาการและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการตลาด

7. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว (e-Tourism) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประเทศไทย และเสริมสร้างศักยภาพในการส่งเสริมการตลาดผ่านสื่อสารสนเทศ

8. ส่งเสริมการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว โดยประสานความร่วมมือและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว กับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนโฮมสเตย์ไทย กล่าวถึงแผนแม่บทอุตสาหกรรม

การท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2544-2553 ซึ่งมีนโยบายเชิงรุกของแผนอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวที่กำหนดไว้ ได้แก่

1. พัฒนาให้ประเทศไทยคงความเป็นผู้นำทางการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียอย่างต่อเนื่อง เพื่อก้าวสู่ความเป็น World Class Destination

2. พัฒนาการท่องเที่ยวของไทยให้เป็นสาขาหลักทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญควบคู่กับสาขาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

3. เร่งรัดให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวออกสู่ภูมิภาคอื่น ๆ นอกเหนือจากเมืองท่องเที่ยวหลักในปัจจุบัน

4. ปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้ทันสมัย เพื่อให้ผู้ประกอบการไทยมีความพร้อมในการแข่งขันที่จะตามมาจากการเปิดเสรีทางการค้า

5. สนับสนุนให้องค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีความพร้อมและเข้มแข็งในการบริหารจัดการในบริการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่นโดยตรง

6. อนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงความเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์ และสะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมไทยที่ชัดเจน

สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ดังนี้

1. ผลักดันให้มีแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยให้เครือข่ายองค์กรภาครัฐเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งผู้ประกอบการ เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการปฏิบัติตามนโยบาย

2. พัฒนาการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน เพื่อยกระดับการแข่งขันและสร้างรายได้

3. พัฒนาศักยภาพและให้โอกาสชุมชนสามารถบริหารจัดการ สินค้าและบริการ การท่องเที่ยวของท้องถิ่น
  4. สร้างความร่วมมือ ผนึกกำลังกับประชาคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน และธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของความเป็นไทย
  5. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในระดับพหุภาคีและทวิภาคีเพื่อให้เป็น ศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชียและสนับสนุนอุตสาหกรรมภาพถ่ายทำภาพยนตร์ของต่างประเทศ ในประเทศไทย
  6. พัฒนาระบบฐานข้อมูลสถิติด้านการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการโดยใช้ระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและยั่งยืน
- สำนักพัฒนาการท่องเที่ยวกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ดังนี้
1. วิสัยทัศน์
    - 1.1 ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มีคุณภาพและได้มาตรฐานระดับโลก
    - 1.2 อุตสาหกรรมภาพยนตร์ ของประเทศไทยมีศักยภาพในการแข่งขันระดับ นานาชาติ และเป็นหนทางสำคัญของการนำรายได้เข้าสู่ประเทศ
  2. พันธกิจ
    - 2.1 สร้าง ส่งเสริม อนุรักษ์ พัฒนา หรือ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน
    - 2.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และ เสริมสร้างขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวให้แก่ ทุกภาคส่วน
    - 2.3 พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ให้เป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้ให้แก่ ประชาชน
    - 2.4 พัฒนา ยกระดับมาตรฐานอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
    - 2.5 สร้างความมั่นใจ อำนวยความสะดวก และ ให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
    - 2.6 พัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการท่องเที่ยว
    - 2.7 ส่งเสริม สนับสนุนการถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศในประเทศไทย
    - 2.8 ส่งเสริม สนับสนุน อุตสาหกรรมภาพยนตร์ของประเทศไทย
  3. ประเด็นยุทธศาสตร์
    - 3.1 การขจัดความยากจนระดับชุมชนด้วยการท่องเที่ยว
    - 3.2 การปรับโครงสร้างการท่องเที่ยวให้สมดุล และแข่งขันได้อย่างยั่งยืน
    - 3.3 การต่างประเทศ และเศรษฐกิจระหว่างประเทศด้านการท่องเที่ยว
    - 3.4 การพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์
  4. เป้าประสงค์
    - 4.1 ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว
    - 4.2 มีมาตรการส่งเสริมสนับสนุนการถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศในประเทศไทย เพื่อนำรายได้เข้าประเทศ
    - 4.3 บทบาทของประเทศไทยในการเป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวในเวทีโลก

4.4 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ที่สอดคล้องระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น (จังหวัดที่มีโอกาสทางการท่องเที่ยวสูง และกลาง ร้อยละ 80 โอกาสน้อยร้อยละ20)

4.5 พัฒนามาตรฐานในด้านการบริการ (ร้อยละ 40) ความปลอดภัย (ร้อยละ 20) และการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (ร้อยละ 40)

4.6 พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อภารกิจทั้ง 3 ด้านพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ให้มีความยั่งยืนและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม

5. กลยุทธ์

5.1 พัฒนาขีดความสามารถของชุมชน และองค์กรปกครองท้องถิ่นให้สามารถพัฒนารูปแบบสินค้า และ บริการท่องเที่ยว เพื่อการสร้างรายได้

5.2 สร้าง ส่งเสริม อนุรักษ์ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล

5.3 พัฒนาระดับมาตรฐาน การให้บริการ และปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว

5.4 พัฒนารัฐกิจบริการถ่ายภาพยนตร์ ให้มีศักยภาพ และส่งเสริมสนับสนุนอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของประเทศไทย

ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ : มี 3 ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวประเทศไทยมากขึ้น
2. เพื่อเป็นเครื่องมือในการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศให้เป็นไปตามเป้าหมาย
3. เพื่อดำเนินการตลาดเชิงรุกที่เกิดผลได้ในระยะเวลารวดเร็วและเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด (Market Share) ในภูมิภาคเอเชียมากกว่าร้อยละ 10 ในสิ้นปี 2551 ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันตลาดเชิงรุกทั้งในและต่างประเทศ

กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็น Gateway ในภูมิภาคเอเชีย

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาระบบสารสนเทศ

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริม World Event Marketing

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสินค้า และบริการด้านการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์ คือ

1. ให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกหลักในการกระจายรายได้ และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

2. เพื่อพัฒนา และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเป้าหมายทางการตลาด และเป็น Magnet ดึงดูดนักท่องเที่ยว

3. เพื่อให้สินค้า และบริการทางการท่องเที่ยวมีมาตรฐาน สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

4. เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความมั่นใจ ในมาตรการด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวโดยมีเป้าหมาย คือ

4.1 มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเป้าหมายทางการตลาดและเป็นMagnetเพียงพอที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้น มากกว่าร้อยละ 10 ต่อปี

4.2 รายได้ของประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย ที่มาจากสาขาการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 15 ต่อปี

4.3 มีแหล่งท่องเที่ยวไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชนดูแล อนุรักษ์ และบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 สร้าง พัฒนา พื้นฟู และเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการ

กลยุทธ์ที่ 3 เพิ่มมาตรฐานการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนามาตรฐานการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของ

นักท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาระบบบริหารจัดการแบบบูรณาการ มีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อให้มีระบบการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ

2. เพื่อเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

3. เพื่อให้การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวสอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ระดับชาติ นโยบายรัฐบาลและยุทธศาสตร์การพัฒนา 19 กลุ่มจังหวัด โดยมีเป้าหมาย คือ

1. องค์กรที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว มีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีจำนวนเพิ่มขึ้น

2. มีการดำเนินการตามแผนงาน/โครงการแบบบูรณาการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 เพิ่มขีดความสามารถของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเพื่อให้เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการในทุกระดับทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน ในประเทศและต่างประเทศ

กลยุทธ์ที่ 3 การปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว

กลยุทธ์ทางการท่องเที่ยว (การจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยว, 2548)

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมให้เกิดการใช้จ่ายต่อ Trip

1. สร้างภาพลักษณ์ประเทศไทยเป็น Shopping Paradise Spa Paradise

2. ผลักดันบริษัทนำเที่ยว นำเสนอสินค้า/กิจกรรมเสริมใน package

กลยุทธ์ที่ 2 เน้นการทำตลาดเฉพาะกลุ่ม

1. เจาะกลุ่ม Corporate

2. เพิ่มทำการตลาดเฉพาะกลุ่ม เช่น ผู้สูงอายุ กอล์ฟ เรือใบ Yacht

3. ทำการตลาดผ่านช่องทางเฉพาะเข้าถึงตลาดลูกค้า กลุ่มตลาดใหม่ อาทิ กลุ่ม Ethnic และกลุ่ม Special Internet (Diving, Golf, Honeymoon) นักเรียน นักศึกษา และอาจารย์ มหาวิทยาลัย

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการท่องเที่ยวช่วง Green Season

กลยุทธ์ที่ 4 เร่งสร้างการรับรู้และภาพลักษณ์ด้านบวก

1. Relanch ประเทศไทย “Happiness on Earth”
2. จัดกิจกรรม Thailand Extravaganza แพชั่น โชว์ผ้าไหมไทย

กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อ่าวไทยฝั่งตะวันออก

1. จัด Charter Flight เข้าจันทบุรีและตราด
2. เชิญ Celebrity มาทำกิจกรรมในพื้นที่และขาย Package แก่ Fan Club
3. ขาย Event เปิดฤดูกาลท่องเที่ยวอ่าวไทยฝั่งตะวันออก

กลยุทธ์ที่ 6 เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

1. ส่งเสริมการขายเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน
2. Branding ประเทศไทย
3. เพิ่มเครือข่ายผู้ขาย ร่วมมือกับภาคเอกชน และ NTO ของประเทศอื่น

ส่งเสริมการขาย

กระทรวงวัฒนธรรม มีปรัชญา วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ พันธกิจ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ การดำเนินงาน ดังนี้

1. วัฒนธรรม เป็นยุทธศาสตร์ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง สร้างจิตสำนึกค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่ดั่งงามของคนในชาติ
2. วัฒนธรรม เป็นทุนและพลังขับเคลื่อน ในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต
3. วัฒนธรรม เป็นปัจจัยสำคัญ ในการเสริมสร้างความสามัคคีและสมานฉันท์ของคนในชาติและนานาชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 มีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ ให้มีทิศทางที่ถูกต้องคือมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุคใหม่เข้มแข็ง สังคมสันติสุขเศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืนอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี” ภายใต้หลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ดังนี้

1. พัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม นำความรอบรู้อย่างเท่าทัน มีสุขภาวะที่ดีอยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้ดุลยภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม มุ่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถแข่งขันได้ มีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงจากความผันผวนของสภาพแวดล้อมในยุคโลกาภิวัตน์ บนพื้นฐานการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพมีระดับ

การออมที่พอเพียง มีการปรับโครงสร้างการผลิตและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรมใช้จุดแข็งของความหลากหลายทางชีวภาพและเอกลักษณ์ความเป็นไทย ควบคู่กับการเชื่อมโยงกับต่างประเทศ และการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน และโลจิสติกส์ พลังงาน กฎกติกา และกลไกสนับสนุนการแข่งขันและกระจายผล ประโยชน์อย่างเป็นธรรม

3. ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ และ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนเป็นธรรม และมีการสร้างสรรค์คุณค่า สนับสนุนให้ชุมชนมีองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อคุ้มครองฐานทรัพยากร คุ้มครองสิทธิและส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรปรับเปลี่ยนแผนการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาผลประโยชน์ของชาติจากข้อตกลงตามพันธกรณีระหว่างประเทศ

4. พัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มุ่งสร้างกลไกและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ทุกภาคี ควบคู่กับการเสริมสร้างความโปร่งใส สุจริต ยุติธรรมรับผิดชอบต่อสาธารณะ มีการกระจายอำนาจและกระบวนการที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สู่ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ทรัพยากร

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของการพัฒนาไว้ ดังนี้

1. เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คู่คุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่องที่ขับเคลื่อนด้วยการเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา เสริมสร้างบริการสุขภาพอย่างสมดุลระหว่าง การส่งเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2. เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจคุณภาพชีวิต และอนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน นำไปสู่การพึ่งตนเองและลดปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ

3. เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่า (Value Creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิตเพื่อให้มูลค่าการผลิตสูงขึ้น

4. เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน (Safety Net) และระบบบริหารความเสี่ยงให้กับภาคการเงินการคลัง พลังงาน ตลาดปัจจัยการผลิต ตลาดแรงงาน และการลงทุน

5. เพื่อสร้างระบบการแข่งขันด้านการค้าและการลงทุนให้เป็นธรรมและคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศรวมทั้งสร้างกลไกในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ประชาชนในทุกภาคส่วนอย่างเป็นธรรม

6. เพื่อเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ ควบคู่กับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศ และการดำรงชีวิตของคนไทยทั้งในรุ่นปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งสร้างกลไกในการรักษาผลประโยชน์ของชาติอย่างเป็นธรรมและอย่างยั่งยืน

7. เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน และขยายบทบาทขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควบคู่กับการเสริมสร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เกิดผลในทางปฏิบัติต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ปรับเปลี่ยนเร็วและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม โดยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างของระบบต่าง ๆ ภายในประเทศให้มีศักยภาพ แข่งขันได้ในกระแสโลกาภิวัตน์และสร้างฐานความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน ควบคู่ไปกับการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม และเสริมสร้างความเท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคม และความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์เป็นรากฐานการพัฒนาที่มั่นคง และเป็นฐานการดำรงวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมไทย ตลอดจนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศทุกระดับอันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืนสามารถดำรงอยู่ในประชาคมโลก ได้อย่างมีเกียรติภูมิและมีศักดิ์ศรีโดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ดังนี้

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

1. การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต เริ่มตั้งแต่วัยเด็กให้มีความรู้พื้นฐานเข้มแข็งมีทักษะชีวิต พัฒนาสมรรถนะ ทักษะของกำลังแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการพร้อมก้าวสู่โลกของการทำงานและการแข่งขันอย่างมีคุณภาพ สร้างและพัฒนากำลังคนที่เป็นเลิศโดยเฉพาะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

2. การเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจและอยู่ในสภาพแวดล้อม ที่น่าอยู่เน้นการพัฒนาาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร มุ่งการดูแลสุขภาพเชิงป้องกันการฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ เสริมสร้างคนไทยให้มีความมั่นคงทางอาหารและการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย ปลอดภัย เลิก ละ เลิก พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ

3. การเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุขมุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคม บนฐานของความมีเหตุมีผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน พัฒนาระบบ การคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายและครอบคลุมทั่วถึง สร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัยน่าอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม เสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมแบบบูรณาการและการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังควบคู่กับการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง และความตระหนักถึงคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อลดความขัดแย้งยุทธศาสตร์ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ

กฎหมายที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 กบกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น (จنگลพัทธ์ เจตนะจัตร์, 2546 : 72-75) อ้างอิงมาจาก (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542 : 245-248)

ในการจัดการการส่งเสริมการท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีเครื่องมือทางการบริหารจัดการด้านกฎหมาย ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งของชุมชนที่นำมาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งกำหนดบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ ให้การจัดการท่องเที่ยวเป็นไปในรูปแบบที่เหมาะสมและมีการคุ้มครอง เพื่อไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม ต่อทรัพยากรธรรมชาติ จึงได้มีการกำหนดไว้ในนโยบายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้หลายมาตรา ดังนี้

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยสวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมรวมทั้งได้ให้องค์กรอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อมให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตามวรรคหนึ่ง และวรรคสอง ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 59 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจ มีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัยคุณภาพชีวิต หรือส่วนได้ส่วนเสียสำคัญอื่นใด ที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 75 คือ รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่าง

รวดเร็วและเท่าเทียมกัน รวมทั้งจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่น ให้มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

มาตรา 76 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

มาตรา 78 รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณสุขปโภค และสาธารณสุขการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น

มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน

ซึ่งตามมาตราดังกล่าวนี้ ได้วางแนวทางให้รัฐจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทั้งในแง่การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษ และการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วม 5 ฝ่าย คือ รัฐ ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และบุคคลแต่ละคน

มาตรา 83 รัฐต้องดำเนินการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

มาตรา 289 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ แต่ต้องไม่ขัดต่อมาตรา 43 และมาตรา 81 ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่นตามวรรคสอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย

มาตรา 290 รัฐธรรมนูญบัญญัติให้รัฐส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่มากขึ้นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในส่วนนี้มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนที่อยู่ในเขตรับผิดชอบ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้การจัดการ การบำรุงรักษา และ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกพื้นที่เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตนการมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

กฎหมายทุกมาตรามีความสำคัญเรื่องของการท่องเที่ยวทั้งกฎหมายที่ดูแลรักษาความสงบในพื้นที่การท่องเที่ยว กฎหมายเรื่องการบุกรุกที่สาธารณะด้านการท่องเที่ยวหรือแม้แต่กฎหมายที่ว่าเรื่องของรายได้ที่เกิดจากชุมชนซึ่งมีปัญหาให้เห็นหลายที่ ดังนั้นควรทำความเข้าใจในข้อกฎหมายต่าง ๆ ด้วยเพื่อเป็นการป้องกันการล่วงละเมิด

นโยบายด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี

นโยบายและแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนปี พ.ศ. 2545 รัฐได้กำหนดแนวนโยบายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของ 3 ภูมิภาคตะวันออกประกอบด้วย ระยอง จันทบุรี และตราด ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ สามารถนำเงินตราจากต่างประเทศเข้าสู่ประเทศ กระจายรายได้ไปสู่ประชาชนในท้องถิ่น โดยกำหนดว่า “การพัฒนาการท่องเที่ยวมักแต่มีจุดต่างพร้อม สร้างความเชื่อมโยงกับทั้งทำลายจิตวิญญาณ และความสง่างามของภูมิทัศน์ ป้องกันไม่ให้ธรรมชาติถูกทำลายอีกต่อไป ด้วยการพิทักษ์ คุ้มครองแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติและทะนุถนอม พร้อมให้การพัฒนาดำเนินควบคู่ไปกับวิถีธรรมชาติ สอดคล้องปรองดองกับวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างสมบูรณ์แบบ”

งานวิจัยของ (แสงเทียน อัจฉิมานูกร, ศันสนีย์ หวังวรลักษณ และจันทรา ศรีสมวงศ์, 2549) ได้กล่าวถึงเรื่องการท่องเที่ยวไว้ว่า ในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาการคมนาคม ส่งผลให้ปัจจุบันจำนวนนักท่องเที่ยวได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันการท่องเที่ยวของตะวันออกมีความเจริญรุดหน้ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการลงทุนจากเอกชนภายนอกเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ภาคตะวันออกกำลังประสบปัญหาอย่างหนักในด้านความเชื่อมโยงของทรัพยากร สามารถจำแนกได้ 2 ประเภท คือ

1. ปัญหาด้านกายภาพ ได้แก่ การขยายตัวของรูปแบบ และกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างรวดเร็ว โดยขาดการควบคุม ติดตาม หรือการกำหนดทิศทาง เช่น การตัดแปลงเรือประมง เป็นเรือสำหรับนักท่องเที่ยว การสร้างหรือปรับปรุงที่พักแบบต่าง ๆ รวมทั้งโฮมสเตย์ ป่าชายเลนที่ถูกรุกราน และทำลาย ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของหิงห้อย การต่อท่อน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติที่ไม่เป็นระเบียบ เป็นต้น

2. ปัญหาด้านมลภาวะ ได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากการขาดระบบการจัดการในสิ่งที่ก่อให้เกิดมลภาวะจากการทำกิจกรรม คือ ขยะ/สิ่งปฏิกูลเสีย มลภาวะทางอากาศ เสียง รวมทั้งการพัฒนา กิจกรรมที่ขาดความเข้าใจ ทำให้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมนอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องเร่งรัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น การออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินการขาดแคลนน้ำใช้ เป็นต้น เพื่อการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และประชาชน

นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดจันทบุรีกำหนดแผนให้ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการบริการนักท่องเที่ยว ที่มาใช้บริการกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การเป็นเจ้าของกิจการ พนักงาน หรือฝ่ายสนับสนุน โดยแบ่งได้อย่างนี้

1. ชุมชนต้องมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อาทิ เช่น การทำข้อตกลงกับเจ้าของกิจกรรมการท่องเที่ยวในการแบ่งปันผลประโยชน์ เพื่อส่งเสริมพัฒนา แก้ไขปรับปรุง สิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมท่องเที่ยว รักษาสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน นอกเหนือจากการเสียภาษีรายได้ให้กับหน่วยงานภาครัฐ

2. ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในส่วนที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวโดยรวม เช่น การรักษาความ

ปลอดภัย การทำลายทรัพย์สินทางวัฒนธรรมชาติ การกำหนดราคามาตรฐานด้านการบริการสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

3. หน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรอิสระ เจ้าของกิจการ ต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพื่อช่วยดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นสำหรับการท่องเที่ยวเช่น หมู่บ้านประมง การรักษาวินัยชุมชน เป็นต้น

4. ชุมชนต้องร่วมกันส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้กับประชาชน เยาวชน และนักท่องเที่ยว

ส่วนภาครัฐหรือองค์กรบริหารส่วนตำบลและจังหวัดจะได้ทำเอกสารสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวดังนี้

1. การบริการด้านข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และการประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ควรมีกำหนดขอบเขต และมาตรฐาน

2. ป้ายสื่อความหมาย ป้ายประกาศ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งแหล่งหรือเส้นทางในการทำกิจกรรม อัตราค่าบริการ ระยะเวลา โปรแกรมการจัดกิจกรรม ข้อควรระวัง

3. มีเอกสาร แผ่นพับ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว

4. มีการปฐมนิเทศนักท่องเที่ยวก่อนทำกิจกรรม

5. มีเจ้าหน้าที่สำหรับให้บริการข้อมูลข่าวสารที่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้

6. มีมัคคุเทศก์ หรือเจ้าหน้าที่ที่สามารถนำทำกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

7. มีระบบการสื่อสารทั้งโทรศัพท์ วิทยุอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) เว็บไซต์ (Website) ที่สามารถติดต่อผู้ให้บริการได้สะดวกและรวดเร็ว

8. ประสานงานผ่านศูนย์ประชาสัมพันธ์ เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

ด้านการบริการและอำนวยความสะดวก

1. มีเจ้าหน้าที่ให้บริการทุกด้านอย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ

2. มีจุดบริการรับฝากของ สัมภาระ ที่สะดวก และปลอดภัย

3. มีห้องสุขา และห้องน้ำ สำหรับนักท่องเที่ยว ที่ถูกสุขอนามัย และจำนวนที่เพียงพอ

4. จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวสำหรับเด็ก คนชรา และคนพิการ

5. กิจกรรมใดที่ใช้เวลาในการทำกิจกรรมนาน ควรมีอาหาร และเครื่องดื่มที่มีคุณภาพ สะอาด ปลอดภัย รวมทั้งสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. มีที่จอดรถ ที่เพียงพอและปลอดภัย

7. มีที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ขณะรอทำกิจกรรม

8. ยานพาหนะสำหรับรับ-ส่งนักท่องเที่ยว ต้องมีความปลอดภัย และมีอุปกรณ์เพื่อรักษาความปลอดภัยอย่างเหมาะสม

9. มีการบริการจำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม ของที่ระลึก โดยติดป้ายแสดงราคา และจำหน่ายในราคาที่เหมาะสม

10. กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการบริการที่พัก หรือการจำหน่ายอาหาร ต้องมีระบบ
การจัดเศษอาหาร และของเสียอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

ด้านการอำนวยความสะดวก

1. การบริการด้านการรักษาความปลอดภัย ของกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
ควรมีการกำหนดขอบเขต และมาตรฐาน พอสรุปได้ดังนี้

1. มีอุปกรณ์ และเครื่องมือบรรเทาสาธารณภัยในแหล่งทำกิจกรรม
2. มีการติดตั้งป้าย สัญญาณเตือนภัย ในแหล่งทำกิจกรรม
3. มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ปฏิบัติงานขณะทำกิจกรรมตลอดเวลา
4. มีเครื่องมือปฐมพยาบาลเบื้องต้น เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว
5. มีสัญญาณเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพและใช้งานได้
6. มีระบบสื่อสารเพื่อความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว
7. จัดให้มียานพาหนะ ทั้งทางบก และทางทะเล ในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉินสำหรับ

นักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

ความหมายการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นการ
ท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่อยู่ในกลุ่ม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการเดินทาง
ท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทาง ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ดังที่ ธนกร สุวภูมิกุล (2552 : 10) ,
(บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 : 292) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
(Historical Tourism) หมายถึง การเดินทาง ท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และ
โบราณคดี เพื่อชื่นชมและ เพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์
และโบราณคดีในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทาง
วัฒนธรรม และคุณค่าของ สภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ร่วมต่อการบริหารจัดการ
ท่องเที่ยว

รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

การจัดรายการเส้นทางท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์ อุทยาน ประวัติศาสตร์ ชมซาก
อารยธรรมโบราณสถานต่าง ๆ อนุสาวรีย์/อนุสรณ์ สถาน สิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าและความสำคัญทาง
ประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรม เป็นต้น ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จำเป็นต้องมีการจัดการ
อย่างง่าย เป็นระบบอย่างมีคุณภาพหากขาดการจัดการที่ดีจะมีผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้
เช่นกัน ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ได้แก่ การดำเนินการ
โดยคำนึงถึงศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว - การดำเนินการโดยคำนึงถึงศักยภาพในการรองรับ
นักท่องเที่ยว - การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ที่ต้องมีการจัดการด้านการอนุรักษ์ ด้านการบริหาร
จัดการ การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก การเปิดโอกาสและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนรวมทั้ง
กระจายรายได้สู่ชุมชน การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) หมายถึง การเดินทาง
ท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และ ประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินใน
สถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้ ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในท้องถิ่นพื้นฐานของความ

รับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาคมในท้องถิ่น

1. ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Attraction) หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา รวมถึงสถานที่หรืออาคารสิ่งก่อสร้างที่มีอายุเก่าแก่ หรือเคยมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นใน ประวัติศาสตร์ ได้แก่

1. อุทยานประวัติศาสตร์ (Historical Park)
2. ซากอารยธรรมแหล่งโบราณคดี เมืองโบราณ (Dead Monuments Archaeological Sites /Old Town)
3. พระราชวัง วังพระตำหนัก ตำหนัก พระที่นั่ง คຸ້ມ (Palace/Residence of royalty)
4. ศาสนสถาน (Religious Place)
5. ปราสาทหิน ปรางค์ กູ່ (Sandstone Sanctuary)
6. อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน ศาลวีรชน สุสาน (Monument)
7. พิพิธภัณฑ์ทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและศิลปร่วมสมัย (Historical and Cultural Museum)
8. ป้อมปราการ กำแพงเมือง ประตูเมือง คูเมือง (Fortress/City Wall/ City Gate/Moat)
9. สิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรม (Other Historical and Cultural Elements)
10. สิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม (Architectural Building)

2. ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่มนุษย์สร้าง ขึ้นแต่มีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นประเภทอื่น เนื่องจากมีคุณค่าทาง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสังคม รวมถึงความผูกพันทางจิตใจต่ออนุชนรุ่นหลัง ซึ่งประเทศไทย มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์จำนวนมาก กระจายอยู่ตามภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ และมีความ เป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นหากนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสท่องเที่ยว ยังแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ย่อมส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยใช้แหล่งท่องเที่ยวทาง ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นเป็นสื่อในการเล่าเรื่อง

2.1 ความหมาย ความสำคัญและคุณสมบัติของผู้นำเที่ยว

1. ความหมายของผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ ผู้นำเที่ยว ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า tourist guide ส่วน มัคคุเทศก์ ตรงกับในภาษาอังกฤษว่า guide ซึ่งคำทั้ง 2 คำ มีความหมายเหมือนกัน จึงสามารถ ใช้แทนกันได้ นักวิชาการได้ให้ความหมายของผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ ดังนี้ มัคคุเทศก์ หมายถึงบุคคลที่นำ นักท่องเที่ยวไปชมสถานที่ท่องเที่ยวภายในระยะเวลาที่กำหนด กล่าว ว่า มัคคุเทศก์ (Guide) หรือ (Tourist Guide) หมายถึงบุคคลที่นำเที่ยว และอธิบายเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ มัคคุเทศก์ ในความหมาย ทางการท่องเที่ยว หมายถึงผู้นำเที่ยว ซึ่งทำหน้าที่นำ นักท่องเที่ยวจากในประเทศ และต่างประเทศ เดินทางไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยว

เหล่านั้นต้องการ และในระหว่างการเดินทาง ท่องเที่ยว มัคคุเทศก์มีหน้าที่บอกเล่า หรืออธิบาย รายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ ตามความสนใจ ของนักท่องเที่ยว และตอบคำถามต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวถาม นอกจากนั้นยังต้องทำหน้าที่อำนวยความสะดวก และรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวอีกด้วย มัคคุเทศก์ หรือ Tour Guide หรือ Tourist Guide หมายถึงผู้ที่พานักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยแนะนำและให้ความรู้ในเรื่อง ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งให้บริการอำนวยความสะดวก และดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ผู้นำเที่ยว คือ ผู้ชี้ทางแก่ นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นคนต่างถิ่นให้ได้ทราบเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว จากความหมายของผู้นำเที่ยวหรือ มัคคุเทศก์ที่นักวิชาการได้กล่าวไว้พอสรุป ได้ว่า ผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ คือผู้ที่ทำหน้าที่นำนักท่องเที่ยวไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ พร้อมนำชมและให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้นแก่นักท่องเที่ยวโดยได้รับค่าตอบแทน แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีคำภาษาอังกฤษที่มีความหมายใกล้เคียงกับ Tourist Guide และ Guide นั่นคือคำว่า Courier และ Tour Leader โดย Courier และ Tour Leader ใช้กับผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ที่คอยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ในด้านการนำเที่ยว การพักผ่อน และการเดินทาง ซึ่งในปัจจุบันคำต่าง ๆ เหล่านี้สามารถใช้แทนกันได้ เนื่องจากมัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยว ในปัจจุบันทำหน้าที่เป็นทั้งผู้นำเที่ยว และผู้อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวด้านการพักผ่อน อาหารและการเดินทาง

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี รวมถึงสถานที่หรืออาคารสิ่งก่อสร้างที่มีอายุเก่าแก่หรือเคยมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ เช่น โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ชุมชนโบราณ กำแพงเมือง คูเมือง พิพิธภัณฑน์ วัด ศาสนสถาน และสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะและสถาปัตยกรรม

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางไปตามสถานที่ทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานที่สำคัญ ๆ หรือมีชื่อเสียง เป็นการแสวงหาความรู้ ความเพลิดเพลิน และได้เห็นคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการดำรงชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน (วรรณภา วงษ์วานิช, 2539 : 25) อยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ กรณีศึกษา บ้านชีทวน 301 ท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยว ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์มีหลายประเภท ดังนี้อุทยานประวัติศาสตร์ (Historic park) ซากอารยธรรม แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ (Dead Monument / Archaeological Sites / Old Town) พระราชวังพระตำหนัก พระที่นั่ง คุ่ม (Place / Residence of Royalty) ศาสนสถาน (Religious Place) ปราสาทหิน ปรากฏ์ กู่ (Sandstone Sanctuary) อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน ศาลวีรชน สุสาน(Monument) พิพิธภัณฑน์ทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและศิลปะร่วมสมัย (Historical and cultural Museum) ป้อมปราการ กำแพงเมือง ประตูเมืองคูเมือง (Fortress / City Gate / Moat) สิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรม (Other Historical and Cultural Elements) และสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม (Architectural Building) นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอีกประเภทหนึ่งด้วยโดยลักษณะของมรดกทางวัฒนธรรมนั้นจะต้องให้คุณค่า

ทางประวัติศาสตร์วิชาการ หรือศิลปะ สามารถแสดงให้เห็นถึง การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของวิถีชีวิต มีรูปแบบดั้งเดิม สามารถสืบค้นที่มาในอดีตได้ และมีลักษณะ ที่สามารถบ่งบอกถึงความเป็นชุมชนหรือท้องถิ่นได้ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2556) ซึ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมตามการแบ่งประเภทของ ICOMOS Thai (2554) นั้น มี 2 ประเภท คือ

1. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม เป็นสิ่งที่สามารถจับต้องและมองเห็นได้ ได้แก่ โบราณสถาน อนุสาวรีย์ สถาปัตยกรรมอาคาร กลุ่มอาคาร ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ และโบราณวัตถุ แหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรม และผลงานทางศิลปะแขนงต่าง ๆ เป็นต้นและ

2. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องหรือแสดงออกทางกายภาพได้ ได้แก่ ภูมิปัญญา ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถ ขนบธรรมเนียม ประเพณีจารีตที่บุคคลหรือชุมชนได้สร้างสรรค์ขึ้น และได้ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งจนถึงปัจจุบัน (วรรณ วลัยวานิช, 2546 : 26) ได้กล่าวถึงการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่มีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. เป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับด้านประวัติศาสตร์และโบราณสถาน ตลอดจนมรดกทางวัฒนธรรม และรวมถึงพิพิธภัณฑต่าง ๆ ด้วยซึ่งสถานที่เหล่านี้เป็นร่องรอยในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจในความเป็นมา และมีจิตสำนึกต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวจนเกิดความภูมิใจในมรดกโลก

2. เป็นการให้ความรู้ทั้งด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

3. มีมัคคุเทศก์และวิทยากรให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของสถานที่แห่งนั้น และความรู้ด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. ประชาชนเจ้าของท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อการอนุรักษ์และเพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่นการสื่อความหมาย (Interpretation) การสื่อความหมาย คือกิจกรรมทุกอย่างที่มีเจตนาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ของสาธารณชนและเสริมสร้างความเข้าใจต่อแหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งนี้รวมถึงสิ่งพิมพ์ทางวิชาการและทั่วไป การบรรยาย สาธารณะ อุปกรณ์ที่ติดตั้งในแหล่ง โปรแกรมการศึกษาอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กิจกรรมชุมชน และการศึกษาค้นคว้า การฝึกอบรมและการประเมินการสื่อความหมายนั้น ๆ ซึ่งบทบาทของการสื่อความหมายมีหลายรูปแบบ ดังนี้

1. เพื่อการศึกษา (Education) ซึ่งการศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญของการสื่อความหมาย ซึ่งรูปแบบของการสื่อสารในบทบาทนี้มี 2 ประเภท คือ การศึกษาอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2. เพื่อความบันเทิง (Entertainment) เป็นการสื่อความหมายที่มีการนำกิจกรรมสันทนาการให้เกิดความเพลิดเพลิน และเข้าใจ รวมถึงการเพิ่มประสบการณ์ของผู้เข้าชมด้วย

3. เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน (Conservation and Sustainable Development) เป็นบทบาทของการสื่อความหมายที่เกิดขึ้นภายใต้บทบาทเพื่อการศึกษาและความบันเทิง ซึ่งจะทำให้เกิดการตระหนักและรับรู้ถึงการเป็นเจ้าของของแหล่งมรดกมีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งมรดกนั้น นำไปสู่การสงวนรักษาและปกป้องสถานที่แห่งนั้น ซึ่งวิธีการในการสื่อความหมายทางการ

ท่องเที่ยววนั้นมีหลายรูปแบบ เช่น มัคคุเทศก์หรือ นักสื่อความหมาย คู่มือนำเที่ยว แผ่นพับหรือโปสเตอร์ บอร์ดนิทรรศการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว วิทยุทัศน์ (ประกอบศิริ ภักดีพิณิจ, 2553) พิพิธภัณฑสถาน และของที่ระลึก โดยในการเลือกใช้แต่ละวิธีสื่อความหมายนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับลักษณะของพื้นที่ และลักษณะข้อมูลที่แตกต่างกันด้วย

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรี

การท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรีมีความหลากหลายทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิทยา การท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ด้วยความหลากหลายของระบบการท่องเที่ยวทำให้จังหวัดจันทบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย และการท่องเที่ยวที่ดูเหมือนจะได้รับความนิยมมากคือการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีมีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ไม่ว่าจะเป็น พระนางกาไว พระนเรศวรมหาราช พระเจ้าตากสินมหาราช พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ซึ่งนับเป็นพระมหากษัตริย์คุณต่อพสกนิกรต่อพสกนิกรชาวไทยและชาวจังหวัดจันทบุรี ทำให้สถานที่ที่พระมหากษัตริย์เคยประทับหรือที่เคยเสด็จประพาสผ่านนั้นเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ มีเรื่องราวที่น่าสนใจการะและน่าประทับใจเป็นอย่างมากยกตัวอย่างเช่น เมืองเพนียดของพระนางกาไว บ้านลุ่ม สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ค่ายเนินวง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว น้ำตกพลิ้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว วังสวนบ้านแก้ว กับ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลจะเห็นได้ว่าแต่ละสถานที่ที่มีประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ และบางแห่งก็มีความเป็นมาและตำนานที่สมควรเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เช่นริมน้ำจันทบูร ตึกแดง คุกขี้ไก่ ป้อมไพร่พิณาศ ล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น ครั้นเมื่อนานเข้าสถานที่เหล่านั้นทำให้คนได้ระลึกนึกถึงมาขึ้นจึงทำให้เป็นแหล่งศึกษาของคนรุ่นใหม่ ผู้สนใจมากขึ้นจึงเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในที่สุด และจังหวัดจันทบุรีก็เหมาะสมอย่างยิ่งเพราะมีความเป็นมาที่แต่ละแหล่งอย่างยาวนานที่จะคู่เคียงกับประวัติศาสตร์ให้จดจำตลอดไป

ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดจันทบุรี

จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดทางชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกของประเทศไทย มีเนื้อที่ 6,388 ตารางกิโลเมตร สภาพภูมิประเทศประกอบไปด้วยป่าไม้ ภูเขา ที่ราบสูง ที่ราบลุ่มน้ำ และที่ราบชายฝั่งทะเลในส่วนของพื้นที่ป่าไม้มีประมาณ 3 ใน 10 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา และสระแก้วทางทิศเหนือ ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดตราดและประเทศกัมพูชา ทิศใต้ติดกับอ่าวไทย และทิศตะวันตกติดกับจังหวัดระยองและชลบุรี อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 245 กิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดจันทบุรี อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดโดยอาชีพที่ประชากรในจังหวัดนิยมประกอบอาชีพมากที่สุดคือเกษตรกรรมและประมงและศาสนาที่มีการนับถือมากที่สุดในจังหวัดคือศาสนาพุทธ

1. สภาพทั่วไป สัญลักษณ์จังหวัดจันทบุรี (ตราประจำจังหวัด)

รูปกระต่ายอยู่ในดวงจันทร์ เปล่งแสงเป็นประกาย แสงจันทร์ หมายถึงความสวยงาม เยือกเย็น ละมุนละไม เปรียบได้กับความสงบ รื่นรมย์ และร่มเย็นเป็นสุขของภูมิภาคนี้ รูปกระต่าย เป็นสัญลักษณ์ส่วนหนึ่งของดวงจันทร์ ซึ่งชาวไทยทั่วไปเชื่อว่ามีอยู่เช่นนั้นมาแต่ดึกดำบรรพ์ เช่นเดียวกับที่จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองโบราณมีชื่อปรากฏในพงศาวดารมาตั้งแต่แรกสร้างกรุงศรีอยุธยา จังหวัดบุรีรัมย์ใช้อักษรย่อว่า “จบ”

2. คำขวัญจังหวัดจังหวัดบุรีรัมย์ น้ำตกสี่เลื่อง เมืองผลไม้ พริกไทยพันธุ์ดี อัญมณีมากเหลือ เสื่อจันทบูร สมบูรณ์ธรรมชาติ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช รวมญาติกู้ชาติที่จังหวัดบุรีรัมย์

3. เขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง

ด้านเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดชลบุรี, ฉะเชิงเทรา และจังหวัดสระแก้ว
ด้านใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดตราด และอ่าวไทย
ด้านตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดตราด และประเทศกัมพูชา
ด้านตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดระยอง และอ่าวไทย

ข้อมูลการท่องเที่ยววังสวนบ้านแก้ว

สถานที่ตั้งอยู่ติดกับถนนสุขุมวิท เลี้ยวแยกเขาไร่ยามาเล็กน้อยวังสวนบ้านแก้วมีพื้นที่ทั้งหมด 687 ไร่ เคยเป็นสถานที่ประทับของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 วังสวนบ้านแก้ว มีคลองไหลผ่านคือคลองบ้านแก้ว คือที่มาของคำว่าวังสวนบ้านแก้วปัจจุบันจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ มีพิพิธภัณฑ์แสดงสิ่งของเครื่องใช้ส่วนพระองค์มาจัดแสดงไว้ในบริเวณตำหนักใหญ่หรือตำหนักเทา บริเวณรอบตำหนักเทาจะมีเรือนต่างๆ ที่เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชมเช่น เรือนเทา เรือนแดง เรือนเขียว ตำหนักแดง ตำหนักน้อย เล้าไก่ในอดีต สวนส่วนพระองค์ เรือนทานแป้ง ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสบรรยากาศแบบวังในอดีต ซึ่งปัจจุบันนี้สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีได้ดูแลในส่วนของวังสวนบ้านแก้ว และให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทุกวัน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

(Structural – Functional Theory) นี้ถือว่า สังคมเหมือนกับสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง (Biological Organism) ซึ่งเป็นตัวแบบ (Model) ใช้อุปมา (Analogy) เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์สังคม (social analysis) หรือวิเคราะห์ระบบ (system analysis) โดยมีฐานคติ (Assumptions) เกี่ยวกับสังคมคือ เป็นระบบ ๆ หนึ่งที่ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีระบบขอบเขตแน่นอน พร้อมทั้งมีกระบวนการรักษาบูรณาการ (Integration) และอาณาเขตนั้นไว้เสมอ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2536 : 25-26) ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นั้น มองสังคมส่วนรวมเป็นระบบหนึ่งซึ่งประกอบด้วยส่วนหรือระบบต่าง ๆ ที่ยึดเหนี่ยวและมีความสัมพันธ์กัน การเปลี่ยนแปลงอาจเกิดหรือเริ่มต้นได้ในทุกส่วน และส่งผลสะท้อนไปยังส่วนอื่น ซึ่งต้องถูกกระทบกระเทือนไปด้วย นักการหน้าที่นิยมเห็นว่า สังคมจะต้องมีโครงสร้างทำหน้าที่ ๆ ของสังคม ทุกสังคมจะต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์ให้สมาชิกปฏิบัติตาม สังคมจะสร้างสถาบันเพื่อให้สถาบันทำหน้าที่สำคัญ ๆ ในการช่วยเหลือปัญหาต่าง ๆ ของสมาชิกในสังคม อย่างไรก็ตามเป็นที่ยอมรับกันว่า

ไม่มีสังคมใดที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมจะทำหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์เสมอไป เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้เกิดความตึงเครียด (Tension) ขึ้น และสังคมจะต้องปรับตัวให้เข้าสภาวะแวดล้อมตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น

ลักษณะที่สำคัญของทฤษฎีโครงสร้าง - หน้าที่นั้น (ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2544 : 33) ได้สรุปเอาไว้ว่าระบบสังคมซึ่งประกอบไปด้วยระบบย่อยต่าง ๆ จะต้องประกอบด้วย

1. หน้าที่ของสังคม (Social functions)

2. ดุลยภาพของสังคมหรือระบบ (System equilibrium and homeostasis) หรือระเบียบสังคม (Social order)

3. การพึ่งพาอาศัยของระบบย่อย (Social interdependence)

ระบบสังคมมีหน้าที่เพื่อให้สังคมนั้นดำรงอยู่ ซึ่งระบบสังคมที่จะสามารถจะรักษาระบบไว้ นั้นจะต้องทำหน้าที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ระบบสังคมจะต้องมีวัตถุประสงค์และดำเนินไปเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ (Goal Attainment) เพื่อความอยู่รอดแห่งสังคม สมาชิกในสังคมจะได้อยู่อย่างสงบสุข ทำอย่างไรที่จะถ่ายทอดวัตถุประสงค์นี้ของสังคมไปสู่สมาชิกในสังคมได้ การดำเนินการไปสู่เป้าหมายและมีการควบคุมอย่างใดที่จะทำให้สมาชิกได้ปฏิบัติไปสู่วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของสังคม

2. ระบบสังคมจะต้องมีการปรับตัว (Adaptation) การปรับตัวมีความจำเป็นและสำคัญมากต่อการมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน การที่สมาชิกในสังคมมีความสัมพันธ์และกระทำระหว่างกันนั้น จำเป็นต้องคิดหาเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของสังคม และเสริมสร้างพลังต่าง ๆ ภายในระบบให้ดีขึ้น

3. ระบบสังคมจะต้องมีการบูรณาการรวมหน่วย (Integration) หรือการประสานประสานส่วนต่าง ๆ ภายในระบบให้ดีขึ้น

4. ระบบสังคมจะต้องมีการจัดการกับระบบความตึงเครียด (Tension Management or Latency) ภายในระบบสังคมย่อมจะมีความขัดแย้งหรือความตึงเครียดอยู่เป็นธรรมดาจากบุคคล กลุ่มคนสถาบัน หรือชุมชน ระบบสังคม (social system) จะต้องทำหน้าที่แก้ไขหรือจัดการกับสิ่งเหล่านั้น เพื่อให้เกิดสภาวะสมดุล (equilibrium) หรือสภาวะราบรื่น (steady state) ในสังคม

อย่างไรก็ตาม ดุลยภาพที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นมีลักษณะเป็นดุลยภาพเคลื่อนที่ (Moving equilibrium) ทั้งนี้เพราะความเป็นจริงสังคมไม่ได้อยู่นิ่งหรือคงอยู่กับที่ ความเจริญหรือความเสื่อมของสังคมก็ขึ้นอยู่กับ หน้าที่หรือโครงสร้างนี้เอง ถ้าโครงสร้างเพิ่มส่วนประกอบมากขึ้น ส่วนประกอบ เหล่านั้นปฏิบัติหน้าที่แตกต่างหรือเฉพาะเรื่อง เฉพาะด้านไม่เหมือนกับส่วนที่แยกออกมาก็เรียกว่า สังคมมีความเจริญเติบโต ถ้าส่วนต่าง ๆ ของโครงสร้างหดหายไปโดยไม่ปฏิบัติหน้าที่ อันจำเป็นสังคมนั้นก็เสื่อมลง เพราะฉะนั้น การวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง-หน้าที่จึงมีความสำคัญ 2 ประการ คือ มีลักษณะ ที่บ่งชี้เจตนาเพื่อการดำรงอยู่ได้ของสังคม และความมีบูรณาการทางสังคม เมื่อระบบย่อยต่าง ๆ มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างประสานกลมกลืนก็จะรักษาองค์รวมคือสังคมไว้ได้ สังคมจะกระทบกระเทือน ก็เมื่อระบบย่อยที่เป็นองค์ประกอบเปลี่ยนแปลง ซึ่งจุดเน้นที่สำคัญในการนำเอาทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มาใช้ในการวิเคราะห์ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า เมื่อระบบใดระบบหนึ่งในสังคมหาก

เปลี่ยนแปลงไประบบอื่น ๆ ในสังคมนั้น ๆ ก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เป็นลักษณะของการปรับตัว เพื่อให้เกิดบูรณาการของระบบในสังคมนั่นเอง ซึ่งจะได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการ ท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีถ้าขาดระบบโครงสร้างหน้าที่ ไม่มีการสื่อสารหรือมอบหมายงานแล้วจะ เป็นลักษณะต่างคนต่างพัฒนาชาติทิศทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ การใช้ทฤษฎีนี้ไปใช้จึงเป็น ลักษณะแบ่งงานกันทำ

ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป จากเดิม การที่มนุษย์ใช้ชีวิตความเป็นอยู่รวมกันเป็นครอบครัวและสังคม มีการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนค้าขาย ทำให้เกิดการซึมซับรับเอาวัฒนธรรมที่ตนไปสัมผัสก่อให้เกิดการแพร่กระจายแล้วเกิด การถ่ายทอด จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง โดยมีนักคิดที่อธิบายถึงการแพร่กระจายทาง วัฒนธรรม ดังนี้

จี.เอลเลียท สมิท (G. Elliot Smith) วิลเลียม เจ. เพอร์รี่ (William Jpry) และริเวอร์ส์ W.H.R. Rivers) ชาวอังกฤษ อ้างอิงจาก (ยศ สันตสมบัติ, 2540 : 25) มีความเห็นว่าอียิปต์ถือเป็นจุด กำเนิดอารยธรรมขั้นสูงสุด ที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายไปยังชนชาติต่าง ๆ ในโลกด้วยการติดต่อ ค้าขายกันทำให้ความรู้ ศิลปะวิทยาการ แพร่กระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ

สำหรับ ฟริตซ์ แกรบ (Fritz Craed) และ วิลเฮล์ม ชมิดท์ (Wilhelm Schmidt) ชาวเยอรมันและชาวออสเตรีย มีความเห็นว่า จุดศูนย์กลางของวัฒนธรรมมิได้มีเพียงจุดเดียวแต่มี หลายจุดแต่ละจุดจะแพร่กระจายวัฒนธรรมของตนออกไปรอบ ๆ เป็นวงกลมเรียกว่า (Culture Circle หรือ Kulturkreis) วงรอบทางวัฒนธรรม โดยทั้งสองกลุ่มมีความเห็นว่า มนุษย์ส่วนใหญ่ใน สังคมต่าง ๆ มักไม่ค่อยมีความคิดสร้างสรรค์ ไม่รู้จักคิดค้นสิ่งใหม่ของตนเองแต่คอยลอกเลียนแบบ ผู้อื่นเสมอ หรือที่เรียกว่า การหยิบบีมทางวัฒนธรรม

ในขณะที่ คลาร์ก วิสเลอร์ (Clark Wissler) อัลเฟรด โคลเบอร์ (Alfed Kroeber) ชาวอเมริกัน อ้างอิงจาก (นิยพรรณ วรณศิริ, 2540 : 99 -101) มองว่า วัฒนธรรมจะแพร่กระจาย จากศูนย์กลางหรือจุดกำเนิดไปยังเขตภูมิศาสตร์เดียวกัน และยุคสมัยที่ใกล้เคียงกันเท่าที่เกิดการ ยอมรับในสังคมนั้น การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสามารถไปได้ทุกที่ในที่ไม่มีอุปสรรคทาง ภูมิศาสตร์และในที่มนุษย์สามารถเดินทางไปถึง โดยที่คนสามารถสร้างวัฒนธรรมได้ทุกที่เพื่อสนอง ความจำเป็นขั้นพื้นฐานของคน วัฒนธรรมจะแพร่กระจายไปในทุกพื้นที่ที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ ขวางกั้นและไม่จำเป็นต้องแพร่กระจายในรูปแบบวงกลม การศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม สามารถใช้หลักวิธีการได้ดังนี้หลักภูมิศาสตร์ แกะรอยพื้นที่ ดูสถานที่อาณาเขตรอยต่อทางวัฒนธรรม ซึ่งจะเกิดวัฒนธรรมแบบผสมผสานใช้ประวัติศาสตร์สืบค้น ช่วยให้มีความรู้ความเป็นมาและสนับสนุน การตีความการขุดค้นทางโบราณคดี เพื่อให้สิ่งที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน สามารถบอกถึงพฤติกรรมของ คนหรือผู้สร้างและเรื่องราวในยุคหนึ่งได้ตีดูวิวัฒนาการของวัฒนธรรม ว่ามีขั้นตอนและการเติบโต เป็นมาอย่างไร

วิธีการทั้ง 4 หลักสามารถนำมาศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจะทำให้ทราบถึง ความเป็นมาของวัฒนธรรมเดียวกันหรือไม่ และวัฒนธรรมใดจะเป็นแม่บทของอีกวัฒนธรรมหนึ่งเพื่อ หาวัฒนธรรมต้นกำเนิด อิทธิพลด้านการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักและ

ได้มาสัมผัสกับแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเองชื่นชอบ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมคือการรับเอาวัฒนธรรมหรือมาหรือการนำเอาวัฒนธรรมคุณค่า หรือค่านิยมไปเผยแพร่ให้สังคมอื่นได้รับทราบ จังหวัดจันทบุรีได้รับการเผยแพร่ทางวัฒนธรรมจากเขมรมาส่วนหนึ่งเนื่องจากมีพื้นที่ใกล้กับกัมพูชา ดังนั้นอิทธิพลทางวัฒนธรรมส่วนหนึ่งจึงมีผลให้ภาษาพูด พิธีกรรมบางอย่าง ได้รับอิทธิพลมาจากฝั่งกัมพูชา ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี

ทฤษฎีการติดต่อสื่อสาร

(Communication Theory) ได้ให้ความหมาย ของการติดต่อสื่อสาร คำว่า “Communication” เป็นคำที่มาจากภาษาละติน หมายถึงกระบวนการที่สำคัญของมนุษย์ในทางสังคม เพราะใช้สื่อสาร ในรูปแบบต่าง ๆ และอาจหมายถึงการเดินทาง การท่องเที่ยวและการใช้ระบบเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อนระบบอีกด้วย

(ชื่นใจ บุชาธรรม, 2542 : 14) ได้สรุปถึงความสัมพันธ์ระหว่างการยอมรับสิ่งใหม่กับกระบวนการติดต่อสื่อสารไว้ว่า การที่บุคคลจะมีการยอมรับสิ่งใหม่ขึ้นอยู่กับกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งได้แก่ ช่องทางการสื่อสาร และปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว ดังนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว ได้แก่ อายุ สถานภาพทางสังคมฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งรวมถึงรายได้ ขนาดที่ดิน การถือครองที่ดิน และความสามารถเฉพาะอย่างซึ่งรวมถึงระดับการศึกษา

2. ช่องทางการสื่อสาร ความรู้ หรือกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วยผู้ส่งสารหรือแหล่งกำเนิดสาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสารช่องทางการสื่อสารซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้ส่งสารส่งไปยังผู้รับสารแยกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ช่องทางสื่อมวลชน (Mass Media Channel) เป็นวิถีทางในการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หรือสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

2. ช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล (Interperson Channel) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลเพื่อการถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารโรเจอร์ได้กล่าวอีกว่า สื่อมวลชนมีความสำคัญในการเพิ่มความรู้การแพร่กระจายข่าวสาร รวมทั้งสามารถในการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลได้ และสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้มากกว่า

จึงสรุปได้ว่า กระบวนการติดต่อสื่อสารมีอิทธิพลต่อการเพิ่มความรู้ความสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลได้ ย่อมส่งผลให้เกิดความรู้ความเข้าใจแก่บุคคลมากขึ้นซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมากขึ้น ช่องทางการสื่อสารและเป็นปัจจัยที่สำคัญ การประชาสัมพันธ์ไม่ว่าจะสื่อใด ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งตีพิมพ์ จะเห็นได้ว่าพัทยานอติศกก็มีนักท่องเที่ยวที่มาส่วนมาเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย ส่วนนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศไม่นิยมมากนัก แต่หลังจากที่มีการประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวต่างชาติรู้จักและบอกต่อ ๆ กันมาทำให้ชื่อเสียงของพัทยาที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วโลก จังหวัดจันทบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติไม่น้อย แต่การใช้สื่ออย่างน้อย คนที่มาจากมหาผลไม้ทาน หรือมาหาซื้ออัญมณีเท่านั้น ผู้ที่หวังมาท่องเที่ยวโดยตรงนั้นหายาก

เหตุนี้การมีทฤษฎีการติดต่อสื่อสารจึงนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะเป็นตัวกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวจังหวัดจันทบุรีมากขึ้นในอนาคต

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

Erwin เจ้าของทฤษฎีการมีส่วนร่วมได้ให้ความหมายและมิติของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ โดยประชาชนต่อโครงการใด โครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่าง ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติ แต่ไม่ได้หวังจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการหรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการการมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน และส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงาน หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใดก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกัน นักการเมืองจากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้น ๆ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่าเสียงของประชาชนจะมีคนรับฟัง ความต้องการหรือความปรารถนาของประชาชนได้รับการตอบสนอง ระดับชั้นการมีส่วนร่วม (Cohen and Uphoff, 1980 : 45) จำแนกออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation)
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ระดับการให้ความสำคัญต่อประชาชนในการมีส่วนร่วม (ปราณี พันธุมสินชัย, 2536 : 89)

1. ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจ ตัวอย่างเช่น การตั้งศาลเตี้ย การเดินขบวน การเข้ายึดสถานที่ของทางการเรียกร้องความเป็นธรรม เป็นต้น กรณีดังกล่าวเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนกับอำนาจของรัฐ ที่มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อกัน กล่าวคือ ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมมาก รัฐบาลก็จะมีอำนาจน้อยลงหรือในทางกลับกัน

2. ประชาชนและรัฐบาลร่วมกันแก้ปัญหา โดยมีอำนาจเท่าเทียมกัน ตัวอย่างเช่น โครงการทำความสะอาดหมู่บ้าน การสร้างถนน และขุดบ่อน้ำในหมู่บ้าน เป็นต้น

3. ประชาชนเป็นที่ปรึกษา หมายถึง รัฐบาลขอความคิดเห็นจากประชาชน และตั้งใจที่จะกระทำการตามความเห็นนั้น แต่ก็ยังมีอำนาจที่จะไม่รับความคิดเห็นนั้นไปปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น การตั้งคณะกรรมการเพื่อการประสานงานระหว่างประชาชนและส่วนราชการ การแต่งตั้งคณะที่ปรึกษา การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเฉพาะกลุ่ม เป็นต้น

4. ประชาชนแสดงความคิดเห็น รัฐบาลให้โอกาสประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในบางเรื่อง แต่มักจะไม่นำความเห็นไปปฏิบัติและยังมีอำนาจที่จะไม่รับฟังความคิดเห็นนั้น ตัวอย่างเช่น การประชุมใหญ่ที่ให้โอกาสประชาชนทุกคนได้แสดงความคิดเห็น การขอความเห็นในกฎระเบียบที่กำลังจะนำออกมาใช้

5. ประชาชนรับทราบ เป็นการแปลงข่าวสารและ/หรือมติของรัฐบาลให้ประชาชนได้ทราบ ประชาชนอาจมีปฏิกิริยาโต้ตอบหรือไม่ก็ได้ เช่น การแปลงถึงโครงการต่าง ๆ ที่รัฐบาลได้มีมติให้ดำเนินการ การริเริ่มกฎหมายต่าง ๆ และการเวนคืนที่ดิน เป็นต้น

6. รัฐบาลใช้อำนาจ กล่าวคือ รัฐบาลใช้อำนาจจัดการโดยไม่แจ้งให้ประชาชนทราบล่วงหน้า ตัวอย่างเช่น การสืบสวน จับกุมผู้กระทำความผิดกรณีต่าง ๆ โดยไม่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า เป็นต้น การแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน จากระดับต่ำสุด ไปหาระดับสูงสุด มี 7 ระดับ คือ

1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้วางแผนโครงการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใดๆ วิธีการให้ข้อมูลอาจกระทำได้หลายวิธี เช่นการแถลงข่าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการ การทำหนังสือพิมพ์ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ

2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นขั้นตอนที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และประเด็นในการประเมินข้อดี ข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการริเริ่มโครงการต่าง ๆ

3. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สูงกว่าการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นการเจรจากันอย่างเป็นทางการ ระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุมการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการโครงการเหมาะสมที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมา

5. ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับขั้นที่สูงถัดไปจากระดับการวางแผนร่วมกัน คือเป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกัน ดำเนินโครงการเป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์

6. ร่วมติดตามตรวจสอบ ประเมินผล เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่มีผู้เข้าร่วมน้อยแต่มีประโยชน์ที่ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบสามารถคอยติดตามการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ได้

7. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ

สรุปหลักการหรือองค์ประกอบสำคัญของคำว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมือง และการบริหาร มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน มีการเพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มีความยืดหยุ่นได้ กล่าวคือ มีโครงการสร้างการทำงานที่สามารถ

ตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส และคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การบริหารจัดการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาบ้านม่วง ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จากการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร บ้านม่วงดำ พบว่ามีสาเหตุมาจาก 1. การมอบหมายอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานด้านการท่องเที่ยวไม่ชัดเจน 2. เจ้าหน้าที่และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงดำ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานด้านการท่องเที่ยว 3. ขาดงบประมาณ 4. ขาดบุคลากร 5. ขาดการประสานและความร่วมมือระหว่างองค์กร และ 6. เกิดความขัดแย้งภายในและภายนอกชุมชน ผลการศึกษาถึงแนวทางการบริหารจัดการ

(สมใจ แก้วไข, 2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินศักยภาพและความต้องการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านบางปรู จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีความต้องการร่วมกำหนดแนวทางการแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานให้ไปตามเป้าหมาย และการร่วมรับทราบปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน อีกทั้งยังต้องการเข้าร่วมจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรภายในท้องถิ่นร่วมกันจัดกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐเข้ามาสนับสนุน ให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อบรมการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว การตลาด การบริการด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนต่อไป

(ณชพงศ จันจุฬา, 2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนเกาะศรีบอยาในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำนาชาติปากแม่น้ำกระบี่ ผลการศึกษาพบว่า การที่ชุมชนจะใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีคุณค่าของชุมชน ไว้ได้นั้น ต้องเริ่มต้นที่ตัวของชุมชนเองก่อน แล้วจึงใช้จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบต่าง ๆ สร้างความมั่นใจให้กับหน่วยงานภายนอก เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน อย่างชาญฉลาดและยั่งยืน ปัจจัยที่แสดงถึงศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนเกาะศรีบอยา มี 7 ปัจจัย โดยเรียงลำดับสำคัญจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ปัจจัยด้านความสามารถของชุมชนในการจัดการด้วยตนเอง ปัจจัยด้านการให้บริการการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านความโดดเด่นของกิจกรรมการท่องเที่ยวในรอบปี ปัจจัยด้านพื้นที่ ปัจจัยด้านผู้นำ และปัจจัยด้านการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์พบว่าโดยภาพรวมชุมชนเกาะศรีบอยามีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีระดับศักยภาพสูงสุดในปัจจัยด้านความโดดเด่นของกิจกรรมการท่องเที่ยวในรอบปี

(ทรงคุณ จันทจร, 2549 : 4) การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในเรื่องทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์ กะเลิง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงในอดีตเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียคิดใน กลุ่มมอญ - เขมร แต่ในปัจจุบันในภาษากลุ่ม ไท - ลาว มีประวัติการตั้งถิ่น

เดิมในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอพยพเข้าสู่ประเทศไทยครั้งสำคัญ 2 ครั้ง คือ ในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อกองทัพไทยยกทัพเข้าตีลาวในศึกเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2367 - 2394 และครั้งที่ 2 สมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อกองทัพไทยเข้าปราบฮ่อในลาว พ.ศ. 2426 - 2430 ชาวกะเลิงเมื่อเข้าสู่ประเทศไทยได้อาศัยอยู่ในเทือกเขาภูพาน ในจังหวัดสกลนครใช้ชีวิตความเป็นอยู่โดยการพึ่งพิงธรรมชาติกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงมีความเชื่อเรื่องผีในการดูแล ทรัพยากรธรรมชาติที่อาจลงโทษผู้ล่วงเกินต่อผี และมีความเชื่อในเรื่องพุทธศาสนา ชาวกะเลิงมีองค์ความรู้ของภูมิปัญญาพื้นบ้าน ด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ ได้แก่องค์ความรู้เกี่ยวกับการเก็บของป่าล่าสัตว์ การเลี้ยงสัตว์การนำไม้จากป่ามาสร้างที่อยู่อาศัย การทำไร่หมุนเวียน การทำนา การทำฝายกั้นน้ำ และการจับสัตว์น้ำในแหล่งน้ำของชุมชน การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ ชาวกะเลิงได้ใช้ระบบย่อยของโครงสร้างสังคมที่มีหน้าที่ให้การถ่ายทอดโดยตรงได้แก่ระบบครอบครัวและเครือญาติ และใช้ระบบย่อยของโครงสร้างสังคมด้านอื่นช่วยให้การศึกษาโดยอ้อม สำหรับวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านใช้วิธี ผ่านทางพิธีกรรม ผ่านการให้ลงมือปฏิบัติจริง ผ่านหลักคำสอนในพุทธศาสนา ผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านนิทานพื้นบ้าน ผ่านการลองผิดลองถูก ผ่านจารีตกฎเกณฑ์ข้อห้าม และผ่านการให้แอบจดจำและแอบปฏิบัติที่เรียกว่าครูพักลักจำ ซึ่งผลจากการถ่ายทอดทำให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ของชุมชนกะเลิง

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี